

अभ्यासक्रम - सेमीस्टर ६ पेपर ४ - जागतिक राजकारणातील भारताचे स्थान

1 परराष्ट्र धोरण आणि राजनय

- a. व्याख्या आणि उद्दीष्टे
- b. राजनय - भूमिका, प्रकार आणि बदलते स्वरूप
- c. भारतीय परराष्ट्र धोरणाचे निर्धारक घटक

2 भारत आणि महासत्ता

- a. अमेरिकेची संयुक्त संस्थाने (युएसए)
- b. रशिया
- c. चीन

3 भारत आणि भारताचे शेजारी

- a. भारत आणि सार्क
- b. पाकिस्तान आणि बांगलादेश

4 भारत आणि आंतरराष्ट्रीय संघटना

- a. भारताची संयुक्त राष्ट्रांमधील भूमिका
- b. भारत आणि आसियान

Semester VI – Paper V – Indian Political Thought

Paper 5 Political Thought राजकीय विचार

Semester 6 – Indian Political Thought – भारतीय राजकीय विचार

Module 1 – घटक १

Ideas on State – राज्यासंबंधीचे विचार

Mahadev Govind Ranade – महादेव गोविंद रानडे (1842 – 1901)

Mohandas Karamchand Gandhi मोहनदास करमचंद गांधी (1869 – 1948)

Module 2 – घटक २

Nationalism – राष्ट्रवाद

Rabindranath Tagore – रविंद्रनाथ टागोर (1861 – 1941)

Vinayak Damodar Savarkar – विनायक दामोदर सावरकर (1883 – 1966)

Module 3 घटक ३

Rational and Radical Reform – विवेकाधिष्ठीत आणि मूलगामी सुधारणा

Gopal Ganesh Agarkar – गोपाळ गणेश आगरकर (1856 – 1895)

Bhimrao Ramji Ambedkar – भीमराव रामजी आंबेडकर (1891 – 1956)

Module 4 घटक ४

Socialism – समाजवाद

Jawaharlal Nehru – जवाहरलाल नेहरू (1889 – 1964)

Rammanohar Lohia राममनोहर लोहीया (1910 – 1967)

Semester VI – Paper VI – Determinants of politics of Maharashtra

Module 1

Political Economy of Maharashtra – महाराष्ट्राचे राजकीय अर्थकारण

Business and Politics – उद्योग आणि राजकारण

Politics of Cooperatives – सहकारी संस्थांचे राजकारण

Land issues: Urban and Rural – जमीनीचे प्रश्न – शहरी आणि ग्रामीण

Module 2

Political Parties – राजकीय पक्ष

Indian National Congress (I), Nationalist Congress Party and Bharatiya Janata Party – भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेस (आय), राष्ट्रवादी काँग्रेस, भारतीय जनता पक्ष

Republican Party of India, Peasants and Workers Party, Shiv Sena and

Maharashtra Nav Nirman Sena – रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडीया, शेतकरी कामगार पक्ष, शिवसेना आणि महाराष्ट्र नवनिर्माण सेना

Coalition Politics – आघाड्यांचे राजकारण

Module 3

Contemporary issues and movements – समकालीन प्रश्न आणि चळवळी

Tribal issues – आदिवासींचे प्रश्न

Farmers movements and agitations – शेतकऱ्यांच्या चळवळी आणि आंदोलने

Module 4

Civil society initiatives and alternative models of development – स्वयंसेवी संस्थांचे कार्य (नागरी समाज) आणि पर्यायी विकासाची प्रतिमाने

Civil society – Concept and nature – नागरी समाज – संकल्पना आणि स्वरूप

Movements for the right to information in Maharashtra – महाराष्ट्रातील माहितीच्या अधिकारासाठीच्या चळवळी

Initiatives for protection of environment – पर्यावरण रक्षणासाठीचे उपक्रम

India in World Politics

India in World Politics Sem 6 April 2024 Paper / Subject Code: 86521 /

Political: India in World Politics Total Marks: 100 Time: 3 Hours (३

तास) Instructions:

1. All questions are compulsory (सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत).
2. Each question carries 20 marks (प्रत्येक प्रश्नाला २० गुण आहेत).

Q.1 Define Diplomacy and discuss decline in the importance of Diplomacy in Post-Cold War era. (राजनयाचा अर्थ सांगा आणि शीत युद्धोत्तर काळात राजनयाच्या महत्वाच्या न्हासाची चर्चा करा.)

OR / किंवा

Examine the diverse elements that impact formulation of India's foreign policy (भारतातील परराष्ट्र धोरणावर प्रभाव टाकणाऱ्या विविध घटकांचे परीक्षण करा.)

Q.2 Examine the primary points of contention in the relationship between China and India. (चीन आणि भारत संबंधांमधील मतभेदाच्या प्राथमिक मुद्द्यांचे परीक्षण करा.)

OR / किंवा

Outline the key areas of collaboration in the India-Russia partnership (भारत-रशिया संबंधांमधील सहकार्याच्या प्रमुख क्षेत्रांचा रुपरेषा सांगा.)

Q.3 Discuss the state of the India-Pakistan relationship, highlighting emerging issues within it. (भारत-पाकिस्तान संबंधांची प्रमुख उभरत्या मुद्द्यांच्या संदर्भात चर्चा करा.)

OR / किंवा

Discuss the role and prospects of SAARC considering the evolving dynamics of power politics in the South Asian region. (दक्षिण आशियाई क्षेत्राच्या गतिशील सत्तात्मक राजकारणाच्या संदर्भात सार्कची भूमिका आणि संधी याची चर्चा करा.)

Q.4 Analyze India's involvement in United Nations peacekeeping efforts. (संयुक्त राष्ट्रांच्या शांतता रक्षणाच्या प्रयत्नांमध्ये भारताच्या सहभागाचे विश्लेषण करा.)

OR / किंवा

Give a comprehensive overview of India's connections with the ASEAN nations. (आसियान देशांसोबत भारताच्या संबंधांचा सविस्तर आढावा घ्या.)

Q.5 Write short notes on any two of the following (खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टीपा लिहा):

- a. Evolving dynamics of the India-Bangladesh relationship (भारत- बांगलादेश संबंधांचे बदलते स्वरूप)
- b. Functions of Diplomacy (राजनयाची कार्ये)
- c. Objectives of Foreign Policy (परराष्ट्र धोरणाची उद्दिष्ट्ये)
- d. Changing dynamics of the relationship between India and the United States. (भारत – अमेरिका संबंधांचे बदलते स्वरूप)

Indian Political Thought

Paper / Subject Code: 86552 / Political: Indian Political Thought
MAXIMUM MARKS: 100
Time: 3 Hours
Instructions:

1. All questions are compulsory. (सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.)
2. All questions carry equal marks (20 marks each). (सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत (प्रत्येकी 20 गुण))
3. Each question has internal options. (प्रत्येक प्रश्नाला अंतर्गत पर्याय दिलेला आहे.)

Q-1.a) Discuss the ideas of Justice M.G Rande about socio-economic reforms. (सामाजिक आणि आर्थिक सुधारणा संबंधीच्या न्यायमूर्ती म.गो.रानडे यांच्या विचारांची चर्चा करा.)

OR

b) Describe in your own words Mahatma Gandhi's views on 'Swaraj.' (महात्मा गांधींच्या 'स्वराज' विषयक विचारांचे वर्णन तुमच्या शब्दात करा.)

Q- 2.a) Explain Rabindranath Tagore's critique on nationalism. (रवींद्रनाथ टागोरांनी राष्ट्रवादावर केलेली टीका स्पष्ट करा.)

OR

b) Explain V.D Savarkar's concept of Hindutva. (वि. दा. सावरकरांनी मांडलेल्या हिंदुत्वाची संकल्पना विशद करा.)

Q-3a) Discuss Gopal Ganesh Agarkar's views on social reforms. (गोपाळ गणेश आगरकरांच्या सामाजिक सुधारणा विषयक विचारांवर चर्चा करा.)

OR

b) Explain Dr. B.R. Ambedkar's views on caste system in India. (डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे भारतीय जातीव्यवस्थेसंबंधीचे मत स्पष्ट करा.)

Q-4a) Explain Pandit Jawaharlal Nehru's ideas about socialism. (समाजवादाविषयी पंडित जवाहरलाल नेहरूंचे विचार स्पष्ट करा.)

OR

b) Explain Dr. Ram Manohar Lohia ideas on political and economic decentralization. (राजकीय आणि आर्थिक विकेंद्रीकरणावर डॉ. राम मनोहर लोहिया यांचे विचार स्पष्ट करा.)

Q.-5 Write short notes on any two of the following. (खालीलपैकी कोणत्याही दोन वर टिपा लिहा.)

a. Justice Ranade's views on state. (न्यायमूर्ती रानडे यांचे राज्याबद्दलचे मत.)

b. Mahatma Gandhiji's views on Sarvodaya. (सर्वोदयाबद्दल महात्मा गांधीजींचे विचार.)

c. Dr. Babasaheb Ambedkar's views on social transformation. (सामाजिक बदलासंबंधीचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे विचार.)

d. Jawaharlal Nehru: Mixed Economy (जवाहरलाल नेहरू : मिश्र अर्थव्यवस्था.)

Determinants of Politics of Maharashtra

पेपर / विषय कोड: **86590** / राज्यशास्त्र: महाराष्ट्राच्या राजकारणाचे निर्धारक घटक [2 1/2 तास][गुण: 80]कृपया तुम्हाला योग्य प्रश्नपत्रिका मिळाली आहे का ते तपासा.

1. अ) स्वातंत्र्योत्तर काळात राजकारणातील व्यावसायिक वर्गाच्या भूमिकेचे विश्लेषण करा. (20)

किंवा

ब) महाराष्ट्राच्या राजकारणात सहकारी क्षेत्राच्या भूमिकेचे मूल्यांकन करा. (20)

2. अ) महाराष्ट्राच्या राजकारणात शिवसेना पक्षातील फुटीची कारणे आणि भूमिका स्पष्ट करा. (20)

किंवा

ब) महाराष्ट्रातील काँग्रेस-राष्ट्रवादी-शिवसेना युतीच्या राजकारणाचे विश्लेषण करा. (20)

3. अ) महाराष्ट्राच्या राजकारणातील आदिवासींच्या भूमिकेवर चर्चा करा. (20)

किंवा

ब) शेतकरी आंदोलनातील शेतकरी संघटनेच्या भूमिकेवर सविस्तर माहिती द्या. (20)

4. अ) महाराष्ट्रातील पर्यायी विकास मॉडेल्सवर चर्चा करा. (20)

किंवा

ब) पर्यावरणाच्या संरक्षणासाठी स्वयंसेवी संस्थांच्या भूमिकेवर चर्चा करा. (20)